

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Humanitní studia

Farní kostel sv. Jiljí v Bystřici pod Hostýnem

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Pojsl

Olomouc 2011

Vojtěch Petroš

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 13. dubna 2011

Vojtěch Petroš

Obsah

Obsah	3
Úvod.....	4
Bystřice pod Hostýnem.....	6
Nejstarší dějiny Bystřice pod Hostýnem	6
Bystřice jako centrum panství.....	7
Průmyslový rozvoj městečka	8
Patron kostela.....	11
Starý bystřický kostel.....	13
Nejstarší zmínky o kostele	13
Pohřbívání v kostele.....	14
Poškození kostela.....	14
Duchovní správa	15
Vzhled kostela.....	16
Okolnosti stavby nového kostela	17
Kostel sv. Jiljí po přestavbě	20
Popis kostela sv. Jiljí.....	24
Architektura a zařízení.....	24
Zázračný obraz Panny Marie Hostýnské	26
Kostelní krypta.....	27
Varhany.....	28
Závěr	30
Použité prameny a literatura	31
Prameny	31
Literatura.....	31
Internetové zdroje	33
Summary.....	35
Anotace	36

Úvod

Přestože bydlím v blízkosti Bystřice pod Hostýnem již více než dva roky, místní kostel jsem donedávna znal jen málo. Domnívám se, že jej přehlídí i většina poutníků na Svatý Hostýn, kteří často tímto městem prochází. Když jsem se začel do Pamětní knihy farnosti,¹ všiml jsem si, že biskupové sice bystřickou farnost navštěvovali, ale často pouze jako zastávku při cestě na poutní místo. Protože si myslím, že kostel sv. Jiljí stojí jakoby v pozadí za slávou chrámu hostýnského, měl jsem motivaci se o něm dozvědět víc a zároveň napsat práci, ze které mohou čerpat poznatky i ostatní čtenáři.

Cílem mé práce je tedy poskytnout čtenáři celkový přehled o farním kostele v Bystřici pod Hostýnem. Aby poznatky o kostele nebyly vytrženy z kontextu doby, nejprve stručně popíšu bystřickou historii. Poté si všimnu patrona kostela, sv. Jiljí. S rozšířením jeho kultu souvisí stavba prvního kostela v Bystřici pod Hostýnem, o kterém bude pojednávat samostatná kapitola. Pokusím se též popsat důvody, které v 18. století vedly ke stavbě nového chrámu. Konec své práce zaměřím na stavební změny a opravy v bystřickém kostele a jeho popis.

O farním kostele v Bystřici pod Hostýnem psal již Milan Jelínek ve své diplomové práci², ale pojednal o něm jen stručně, protože se nejednalo o ústřední téma jeho práce. Poznatky o dějinách města budu čerpat převážně z Vlastivědy střední a severní Moravy editované Norbertem Černým³ a ze dvou monografií zabývajících se přímo Bystřicí pod Hostýnem. První se skládá z kvalitního textu o Bystřici do roku 1848 od Ladislava Hosáka a z mnohem méně propracovaného doplnění od Marie Dolákové.⁴ Druhou knihu napsala Eva Nedělníková.⁵ Zmínky o kostele sv. Jiljí se nacházejí převážně v rukopisech od Jana Galušky,⁶ a Josefa Krumpolce,⁷ v pamětech Jana Sovy⁸ a především v Pamětní knize bystřické farnosti. Při popisu kostela budu vycházet z knihy Umělecké památky Moravy a Slezska od Bohumila Samka.⁹ Další použitou literaturu uvedu na konci této práce.

Rád bych nyní poděkoval bystřickému faráři P. Stanislavu Jordánovi, který mně zapůjčil Pamětní knihu bystřické farnosti a poskytl mi mnohé informace o zdejších

---

¹ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem* [1906-2011].

² JELÍNEK MILAN: *Bystřice pod Hostýnem, Hostýn: Město – Farnost – poutní místo*, 2007.

³ ČERNÝ NORBERT et. al.: *Vlastivěda střední a severní Moravy, díl II. – sešit 14, sešit 19*, 1942,

⁴ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV: *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*, 1980.

⁵ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA: *Bystřice 1368 – 2008*, 2008.

⁶ *Kronika Jana Galušky*, 1912.

⁷ *Kronika Josefa Krumpolce*.

⁸ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, 1888-?.

⁹ SAMEK BOHUMIL: *Umělecké památky Moravy a Slezska I, 1. sv. – A-I*, 1994.

kostele. Dík patří také paní Evě Nedělníkové, která mi poskytla rukopisy týkající se Bystřice pod Hostýnem.

Bystřice pod Hostýnem

Město Bystřice pod Hostýnem leží v Záhoří na říčce Bystřičce. Na západ od ní se rozprostírá úrodná Haná, na východ se zase vypínají valašské hory, které sloužily obyvatelům jako úkryt v nebezpečí. Zdejší kraj byl proto vyhledáván od nejstarších dob.

Nejstarší dějiny Bystřice pod Hostýnem

Stopy osídlení Bystřicka sahají do doby prehistorické. Pravěké památky lidské kultury byly objeveny v mnoha okolních obcích, na poutním místě Svatém Hostýně byly objeveny archeologické nálezy z doby paleolitické, neolitické, ve větší míře pak z nejmladší doby bronzové, mimo jiné jsou zde dodnes patrné keltské valy.¹⁰ V samotné Bystřici pod Hostýnem byl roku 1913 náhodně vyorán hromadný nález 70 bronzových předmětů patrně z období lužického stupně lidí kultury popelnicových polí.¹¹ Nález je dnes spolu s dalšími ojedinělými lokálními vykopávkami z doby kamenné uložen v Městském muzeu v Bystřici pod Hostýnem.

Bystřice¹² byla vybudována při obchodní cestě z Hulína přes Holešov do Kelče, a to v místě, kde se mohla křížit s méně významnou stezkou z Přerova a Dřevohostic směrem na Kašavu a dále Vlárským průsmykem do Pováží.¹³ První zmínka o městečku se nalézá v zemských deskách olomouckých a pochází z roku 1368. Jedná se o záznam výměn městeček mezi litomyšlským biskupem Albertem ze Šternberku a Bočkem z Kunštátu, přičemž druhý jmenovaný získal polovinu Bystřice. Později se stal vlastníkem celého panství a zahájil stavbu hradu Obřany, podle kterého se panství do 15. století nazývalo. Roku 1373 získal Bystřici moravský markrabě Jan Jindřich.

Následující osudy městečka nám nejsou přesně známy. Víme však, že na počátku 15. století měli Bystřici v zástavě pánové z Kunštátu a později Milota z Tvorkova. Ten zahájil stavbu bystřické tvrze jako náhradu za zbořený hrad Obřany, dosavadní správní centrum panství. Z období husitských nepokojů nemáme o Bystřici

---

¹⁰ SKUTIL JOSEF: *Z pravěku Hosýna*, 1940, s. 45.

¹¹ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 7; též PRUŠOVÁ MYRIAM: *Bystřice pod Hostýnem: Vlastivědná čítanka k dějinám města*, 1993, s. 16.

¹² Název městečka (od roku 1864 města) se v průběhu času měnil, první označení je Bystricz, později Bistricz (1373) či Bystricze (1550). Přívlastek je doložen roku 1544 (pod Hostejnem) a posléze roku 1555 (pod Hoštaynem). Po dalších úpravách se ustálil tvar Bystřice pod Hostýnem, poprvé použitý roku 1872. Více v HOSÁK LADISLAV – ŠRÁMEK RUDOLF: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, I. sv. – A-L*, 1970, s. 138-139, též ZAPLETAL FLORIAN: *Z minulosti Hostýna a Bystřice*, 1939, s. 18-19.

¹³ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV., c. d., s. 14.

žádné přímé zmínky, za jejich důsledek však můžeme považovat právě vyvrácení Obřan.¹⁴

Bystřice jako centrum panství

Ve 40. letech 15. století získal Bystřici ze zeměpanských rukou Vok ze Sovince. Záhy ji prodal pánům z Landštejna. Jiří z Landštejna dal Bystřici roku 1461 odúmrtní právo.

Následovala etapa poměrně častých změn ve vlastnění panství, přičemž většinu času bylo majetkem pánů z Hustopečí. K roku 1516 žilo v Bystřici necelých pět set obyvatel a stálo devadesát domů, z nichž byly dvě desítky neobydlených.¹⁵

Svatbou Mandaleny z Hustopečí a Buriana Žabky z Limberka dostalo bystřické panství nového majitele. Král Ferdinand I. privilegiem dovolil roku 1544 Žabkům na panství těžit stříbro, ti zase roku 1545 dovolili měšťanům vařit pivo. Král také roku 1554 potvrdil dva výroční trhy a jeden týdenní trh přidal.¹⁶

O rok později získal Bystřici Přemek Prusinovský z Víckova a zahájil přestavbu tvrze na renesanční zámek. Za Viléma Prusinovského z Víckova však městečko poničily dvě rozsáhlé pohromy. Roku 1593 Bystřici zasáhla povodeň a rok nato požár, jenž zničil většinu městečka.

Opravu a rozšíření zámku provedl Václav Bítovský z Bítova, který získal podíl na Bystřici sňatkem s Bohunkou Prusinovskou z Víkova, Vilémovou sestrou. Po jeho emigraci se městečko dostalo do vlastnictví katolických Lobkoviců, roku 1623 Zdeněk Vojtěch a o pět let později jeho syn Václav Eusebius. Rozsah škod napáchaných v městečku za třicetileté války nám není znám, víme pouze, že sem vtrhli roku 1620 Poláci a roku 1621 císařská vojska a posléze Valaši, roku 1624 se ve městě opět ubytovali Poláci.¹⁷

Další vývoj městečka souvisí od roku 1650 se štýrským rodem Rottalů. Za Jana Rottala, který panství koupil, čelila roku 1663 Morava tureckému vpádu. Boje na Bystřicku jsou předpokládány,¹⁸ ale doloženy nejsou. Jejich důkazem není ani údajný útěk obyvatel na horu Hostýn,¹⁹ ani množství pustých usedlostí v Bystřici samé

---

¹⁴ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 10.

¹⁵ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV., c. d., s. 22.

¹⁶ KUČA KAREL: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku, I. díl – A-G*, 1996, s. 419.

¹⁷ FIALOVÁ VLASTA: *Kronika Holešovská 1615-1645*, 1940, s. 75, 78, 87.

¹⁸ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 15.

¹⁹ KOZLOVÁ OLGA: *Obrazy z dějin Hostýna*, 2008, s. 8-9.

zaznamenaných v soupisu osedlých z roku 1667.²⁰ S podobně nízkým počtem jsme se totiž setkali již výše u součtu domů za pánů z Hustopečí, počet prázdných domů může být navíc ještě stále důsledek rozsáhlého požáru z konce předcházejícího století. Průkaznější v tomto soupisu je zmínka o třech obyvatelích Bystřice, kteří odešli za tatarského vpádu, dva z nich směřovali do Tatar. Ač je pravděpodobné, že byli odvečeni, za důkaz vpádu do Bystřice to považovat nelze.

Zatímco se první z Rottalů na Moravě zaměřoval spíše na rozvoj Holešova, s Bystřickem více souvisí osoba Františka Antonína Rottala, kterým tento rod roku 1762 vymřel po meči.²¹ Dal přestavět farní kostel sv. Jiljí i poutní chrám na sv. Hostýně. Také zahájil barokní přestavbu zámku.²² Roku 1747 přidala Marie Terezie městečku právo pořádat nový týdenní trh.²³

Umění a kulturu podporovala i jeho dcera Marie Amalie se svým manželem Janem Jakubem de Monte l'Abbate a především jejich syn František Antonín de la Rovere, hrabě z Monte l'Abbate. Ten mezi léty 1765-1768 dokončil podle projektu F. A. Grima přestavbu zámku, v němž se nacházel i divadelní sál. Za bystřického pána Jana Nepomuka, hraběte Wangerského, zde působilo od roku 1804 stálé divadlo s orchestrem, kulturu podporoval i poslední zde sídlící rod Laudonů, který však byl roku 1935 nucen zámek z finančních důvodů prodat státu.²⁴ Roku 1789, 1815 a 1833 zasáhly Bystřici požáry.

Průmyslový rozvoj městečka

Při sledování dějin města jsme se drželi linie vlastníků bystřického panství. S nástupem průmyslové revoluce však Bystřice pomalu měnila svoji tvář, až se stala hospodářským centrem okolí. Prudký populační vzestup sledujeme již na přelomu 18. a 19. století, kdy se během 70 let počet obyvatel takřka zdvojnásobil,²⁵ a i poté se zvyšoval. První manufaktura, tkalcovna a bělárna pro císařské účely, byla založena před rokem 1786, o pár let později vznikla významná výroba keramiky a kamen.²⁶ Velký počet návštěvníků města při poutích na nedaleké poutní místo Svatý Hostýn dal v 50.

²⁰ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 34.

²¹ JURÁŇOVÁ RENATA: *Jan Rottal a jeho doba*, 2009, s. 10.

²² Přestože období zahájení první fáze barokní přestavby zámku není jisté známo, běžně se udává rozmezí mezi rokem 1750 a konce 50. let, viz SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 330-331, též KUČA KAREL, c. d., s. 419. Některé publikace mylně udávají zahájení přestavby o století dřív, viz SPURNÝ FRANTIŠEK: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl – Severní Morava*, 1983, s. 45.

²³ KUČA KAREL, c. d., s. 419.

²⁴ ANDRLÍK ANTONÍN: *Co dalo holešovsko a bystřicko kultuře*, 1980², s. 5-6.

²⁵ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 41.

²⁶ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 18-19.

letech 19. století podnět pro založení továrny převážně na ručně malované kostelní svíce a perník.²⁷

Nejvíce však Bystřici proslavila nábytkářská továrna, kterou roku 1861 vybudovali bratři Thonetové. V blízkosti závodu byla postavena dělnická kolonie.²⁸ Můžeme říci, že díky této továrně došlo roku 1882 k zavedení železnice do Hulína. „Nádraží, situované do poměrně vzdálené polohy jihozápadně od města, vymezilo spolu s trasou železnice trojúhelné území mezi dosavadním městem, novou Nádražní ulicí a tratí, na něž se soustředil novodobý koncepční růst města.“²⁹ Na něm se podílel městský geometr a stavitel Otto Zeman, který dal mnoha domům ve městě novorenesanční podobu.³⁰

Z velkých podniků založených v Bystřici pod Hostýnem na počátku 20. století musíme jmenovat jednak Impregnační závod, upravující převážně pražce a telegrafní sloupy a později vyrábějící parkety, jednak továrnu na kovový nábytek. V novém století však průmysl postihlo několik oslabení. Tím prvním byl odchod mnoha dělníků na frontu za první světové války. V této době se stala Bystřice pod Hostýnem a okolní hory útočištěm několika desítek zběhů. Na počátku 20. let zastihlo ohýbárnu nábytku, zvanou již Thonet-Mundus, dočasné zastavení výroby, ve větší míře město zasáhla hospodářská krize, jejíž následky městská rada snižovala organizováním nouzových prací a výdejem potravin.³¹

Na začátku druhé světové války byla na místním zámku zřízena škola pro Hitlerjugend, později byla zabrána pro mládež z Berlína i dívčí škola na náměstí.³² Odboj opět využil blízkosti hor, takže v okolí Bystřice pod Hostýnem fungovalo několik partyzánských skupin. Místní odnož Obrany národa se zaměřovala na ukrývání, zásobování a převod hledaných osob přes hranice, Tajná vojenská a civilní organizace spolupracovala se skupinou výsadkářů Clay-Eva z Anglie na získávání a posílání

---

²⁷ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 73.

²⁸ Počet dělníků v závodech byl ohromující, roku 1885 zde pracovalo 2155 zaměstnanců, což je počet srovnatelný se všemi obyvateli města v té době. Nárůst obyvatel je také pozoruhodný, roku 1900 zde bylo již 3857 lidí. Počet domů se zvýšil z 217 roku 1833 na 480 v roce 1900, jednoho tisíce dosáhl počet domů v roce 1940. Znamená to tedy, že se zastavěná část města zdvojnásobila jednak v 2. polovině 19. století, jednak v 1. polovině 20. století, viz DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 52 – 54, 74. Při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 měla Bystřice pod Hostýnem díky dřívějšímu připojení okolních obcí Bílavská, Hlinska, Rychlova a Sovadiny 8787 obyvatel a 2030 domů. Viz ČSÚ PRO ZLÍNSKÝ KRAJ: *Veřejná databáze ČSÚ: Historický lexikon – počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869*, 2010 [online].

²⁹ KUČA KAREL, c. d., s. 422.

³⁰ POŘÍZKOVÁ MARTA: *Otto Zeman*, 2005, s. 8.

³¹ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 126-127.

³² CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 40.

informací do Londýna. Vznikla též partyzánská skupina Míša, která se koncem roku 1944 začlenila do I. československé brigády Jana Žižky.³³ Ta se částečně podílela i na osvobození Bystřice pod Hostýnem, které se uskutečnilo 6. května 1945.

Dvou největších podniků ve městě se dotklo znárodnění téhož roku, později jim byly změněny názvy z Thonet-Mundus na TON (Továrna na ohýbaný nábytek), Impregna se zase začlenila do Jihomoravských dřevařských závodů.

Ve volbách do Ústavodárného shromáždění v květnu 1946 hlasovalo nejvíce Bystřičanů pro Československou stranu národně socialistickou, dále pro Československou stranu lidovou, jako třetí v pořadí byla Komunistická strana Československa.³⁴ Odpor proti politickému vývoji po únoru 1948 vyústil v okolí Bystřice pod Hostýnem v založení 15 měsíců fungující odbojové skupiny Hory hostýnské.³⁵

---

³³ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 143-148.

³⁴ CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 42.

³⁵ POSPÍŠIL JAROSLAV: *Hyeny*, 1996, s. 390, 396.

Patron kostela

Legenda o svatém Jiljím, který patřil v pozdním středověku mezi nejoblíbenější světce, vznikla v průběhu 10. století.³⁶ Podle tradice³⁷ se měl narodit kolem roku 640 v řeckých Athénách a již od mládí vynikat zbožností a dobrými skutky. Pomáhal chudým a rozdával jim zděděný majetek. Aby se vyhnul chvále lidí, odplul do Arles, kde se setkal s biskupem Cessariem. Toužil ale po větším klidu, a proto šel za poustevníkem Veredemem, aby se od něj naučil žítí o samotě. Po čase se odebral na opuštěné místo blízko ústí řeky Rhony a uchýlil se do jeskyňky ukryté v křoví. Jednoho dne královi lovcí pronásledovali laň, kterou si Jiljí ochočil. Laň jej živila mlékem. Po několika marných pokusech dostihnout ji vystřelil jeden z lovců do houští, v němž se ukryla. Šíp však zasáhl Jiljího, kdežto lani se nestalo nic. Král Vamba na oplátku poustevníkovi nabízel dary i péči svých lékařů, Jiljí ale vše odmítl a vyzval panovníka k vybudování kláštera. Tak se stalo a Jiljí byl ustanoven prvním opatem. Rok úmrtí svatého Jiljího není znám, je kladen mezi léta 700-720.

Stěží se dnes dopátráme pravdivosti legendy, protože jiné písemné důkazy o světcově životě neexistují. Je ale důležité, abychom upozornili na několik anachronismů v legendách se objevujících. Jiljí nemohl pobývat u biskupa Caesaria v Arles, protože ten byl již více než sto let po smrti. Nesrovnalosti se také ukazují ve zmínce o panovníkovi na lovu. Někdy se udává, že Jiljího postřelil šípem Karel Veliký. Ten se však narodil až roku 742, a tak se nemohl s tímto poustevníkem setkat.³⁸ Častěji se ale za onoho krále považuje vizigótský král Vamba. Podle Catholic Encyclopedia to však také není možné, protože za jeho vlády již více než jedno století ovládali okolí Nîmes Frankové, kteří zde Vizigóty vytlačili.³⁹

Legendy, tradice a ostatky jsou jedinými důkazy světcova života. Centrem jeho uctívání se stalo jihofrancouzské město Saint-Gilles. Zde se nachází románský klášter, který sv. Jiljí údajně za svého života vedl, a kde byl také pohřben. Tímto městem vedla západní poutní cesty do Santiaga de Compostela, a i proto se stal světec známý. Jeho

---

³⁶ ATTWATER DONALD: *A dictionary of saints*, 1980, s. 115.

³⁷ Zde uvádím hlavní body legendy, které se v jejich různých verzích opakují. Pro srovnání a výtah mně posloužily následující publikace: BÍLÝ JAN EVANGELISTA: *Legenda čili Čtení o milých svatých Božích*, [196?], sloupec 695-696; EKERT FRANTIŠEK: *Církev vítězná: Životy Svatých a Světic Božích*, 3. sv. 1896, s. 607-610; SCHAUBER VERA – SCHINDLER HANNIS MICHAEL: *Rok se svatými*, 1994², s. 453-454; SCHIKORA RUDOLF: *Naše světla: Čtení ze životů svatých*, 1947, s. 596-597; VORAGINE JAKUB DE: *Legenda aurea*, 1998², s. 250-252.

³⁸ TARZIA ANTONIO: *Svatí na každý den*, 3. sv., 2009-2010, s. 309.

³⁹ MURPHY JOHN F. X.: *St. Giles*, 2009 [online].

kult se z Francie rozšířil nejvíce do Velké Británie⁴⁰ a do německé oblasti.⁴¹ Ostatky svatého Jiljího jsou v mnoha evropských městech, od roku 1356 také v Praze v chrámu svatého Víta. Jeho kult se dostal v 13. století až do podhůří pohraničních hor českých zemí,⁴² zde se setkal s oblibou a díky kolonizaci ve 13. a 14. století se dál šířil do vnitrozemí.⁴³

Svatý Jiljí je patronem především kojících matek, lučištníků, myslivců, trosečníků a žebráků. Lidé se k němu obracejí o pomoc při neplodnosti, duševních i tělesných nemocech a živelných pohromách. Řadí se mezi 14 svatých pomocníků. Bývá vyobrazován v benediktinském rouchu, s laní a šípem, kterým je někdy sám zasažen.⁴⁴

---

⁴⁰ ATTWATER DONALD, c. d., s. 115.

⁴¹ SCHAUBER VERA – SCHINDLER HANNS MICHAEL, c. d., s. 454.

⁴² ŠTĚPÁNEK PAVEL: *Čechy a Španělsko ve středověku*, 2008, s. 217.

⁴³ WILDER OTTO: *Dílo církevní výstavby v jižních Čechách*, 2011 [online].

⁴⁴ REMEŠOVÁ VĚRA: *Ikonografie a atributy svatých*, 1991², s. 33.

Starý bystřický kostel

Kostel, který stojí v Bystřici pod Hostýnem dnes, prošel několika velkými opravami. V 18. století byl však kompletně přestavěn, proto je vhodné pojednat o původním kostele v této samostatné kapitole.

Nejstarší zmínky o kostele

Původní farní kostel byl v Bystřici už ve středověku, bližší časové určení jeho stavby je ale jen velmi obtížné. V Pamětní knize farnosti Bystřice pod Hostýnem se pouze dočteme, že nynější chrám stojí na půdě starého zrušeného hřbitova, na místě, kde stál dříve kostel, pojmenovaný podle téhož světce.⁴⁵ Víme tedy, že původní kostel byl taktéž zasvěcený sv. Jiljímu. Jak jsme již zmínili, jeho kult se mohl ve větší míře dostat na Moravu ve 14. století Proto se stavba kostela dříve jeví jako nepravděpodobná.

Za první zmínku o kostele a Bystřici zároveň se dříve považovala závěť děkana olomoucké kapituly Těchana z roku 1308, který v ní odkázal 4 lány v Bystřici a další své zboží oltáři sv. Jiljí. Ladislav Hosák ale upozorňuje na shodu názvů měst a oltář přisuzuje katedrále v Olomouci.⁴⁶

První zprávy o Bystřici pod Hostýnem jsou velice pozdní, stejně tak i zmínky o farnosti. Teprve roku 1379 pochází první zpráva o bystřickém faráři.⁴⁷ Z kontextu je patrné, že se jedná o nynější Bystřici pod Hostýnem, což je však už nejednoznačné u dvou podobných zpráv. Z dřívější se dovídáme o tom, že roku 1371 byl v Bystřici farář Jan Mikulášův, druhá zmiňuje farní kostel v Bystřici v Olomoucké diecézi.⁴⁸ Podobné nejasnosti mohou nastat u zmínek o kostele pod Hostajnem z roku 1460 a 1466, jedná se však o dnešní Hoštejn u Zábřehu.⁴⁹ Poprvé se tedy přímá zmínka o bystřickém kostele objevuje až v 2. polovině 15. století. Když dal roku 1461 Jiřík z Landštejna Bystřici a okolním vsím Lhotě, Chvalčovu a Slavkovu odúmrtní právo, poznamenal též, že pokud by někdo z obyvatel zmíněných obcí umřel náhle bez přímých dědiců a zároveň neměl sepsanou závěť, má být jeho statek odkázán bystřickému kostelu „ku poctivosti tomu božímu domu“.⁵⁰

---

⁴⁵ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 49.

⁴⁶ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 15.

⁴⁷ Tamtéž, s. 18.

⁴⁸ Tamtéž, s. 19.

⁴⁹ ZAPLETAL FLORIAN, c. d., s. 2.

⁵⁰ Tamtéž, s. 12.

K roku 1446 či 1447 je v Knihách půhonních doloženo patronátní právo u kostelů na bystřickém panství.⁵¹ To potvrzuje naši domněnku, že v Bystřici už kostel byl, protože je velmi nepravděpodobné, že by nestál chrám v městečku, které v této době již bylo správním centrem oblasti.

Pohřbívání v kostele

Kolem kostela sice vznikl hřbitov, k poslednímu odpočinku však sloužil i kostel. Dočteme se, že zde byl pochován Albrecht z Hustopeč. Datum jeho úmrtí není bohužel přesně známo, zemřel někdy mezi léty 1538 a 1544.⁵² Lokace jeho hrobu je dnes neznámá.

V kostele sv. Jiljí byl také pohřben Přemek z Víckova, rytíř Božího hrobu. Jeho ostatky se nacházejí v kryptě pod kostelem, náhrobní kámen se však nedochoval.⁵³ Posledním majitelem Bystřice, který byl pochovaný v místním kostele, byl Vilém Prusinovský z Víckova, a to v roce 1609.⁵⁴ Polohu jeho hrobu také dnes neznáme.

Poškození kostela

Protože hřbitov kolem kostela nepostačoval potřebám městečka, vzniklo před rokem 1593 za Bystřicí druhé místo posledního odpočinku, a to tam, kde se dnes nachází Havlíčkova ulice.⁵⁵ O hřbitovu se poprvé dozvídáme z písně,⁵⁶ která vypráví o povodni ve zmíněném roce a o následném požáru. Podle jejího textu víme, že hřbitov za městečkem byl zatopen a voda vyplavila ostatky zde pochovaných. Důležitější je pro nás zjištění, že kostel příliš poškozen nebyl, ač jistě vodě vzdorovat musel, protože zdi vedle něj byly podemlety a zřítily se. Není řečeno, jaký účel zdi měly, zřejmě se jednalo o ohraničení hřbitova, které však mohlo díky svojí poloze také sloužit jako jakési

---

⁵¹ Tamtéž, s. 10. Podle Pamětní knihy farnosti Bystřice pod Hostýnem se sice již roku 1373 „patronátní právo dočasných majitelů panství výslovně vzpomíná...“, jedná se ale o nedaleký statek Rymice. Viz *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 50, DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 12.

⁵² DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, s. 22.

⁵³ Text z náhrobního kamene zaznamenal Bartoloměj Paprocký: „Léta Páně 1584 v pondělí před narozením Panny Marie, v první hodinu na noc, usnul jest v Pánu urozený a statečný rytíř hrobu Božího Jerusalemského, pán Přemek z Víckova a na Bystřici pod Holštejnem, majíce věku svého čtyřiceti devět let, jehožto duši Pán Bůh rač milostiv býti.“ Viz HOUDEK VÍTĚZSLAV: *Náhrobky Prusinovských z Víckova*, 1914, s. 22. F. Zapletal zde však upozornil na chybu v označení Hostýna, podle něj je zde tvar pro Holštejn u Brna. Viz ZAPLETAL FLORIAN, c. d., s. 31.

⁵⁴ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 30.

⁵⁵ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

⁵⁶ Píseň o 129 verších byla sepsána roku 1595, autorství je nesprávně přisuzováno Přemkovi z Víckova, ten však tyto pohromy ve městě již nezažil. Podle jiných mohl být autorem v Tobiáš Lipenský, luterský duchovní působící v Bystřici na konci 16. století. Text písně čerpám z *Přílohy č. 7* v knize DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 267-270.

opevnění středu městečka. Opevnění Bystřice však jiným způsobem doloženo není.⁵⁷ Při povodni byla poškozena také fara.

Více škod utrpěl kostel při rozsáhlém požáru roku 1594, který zničil 59 domů po obou březích potoka Bystřičky, shořel také zámek, fara, kostnice a škola. Z textu písně se jeví jako pravděpodobné, že z kostela zůstaly jen obvodové zdi s většinou klenby a spodní část věže. Oheň strávil celý mobiliář a výzdobu chrámu, taktéž roztavil zvony, z nichž se jeden propadl klenutím.

Poničený kostel byl podobně jako zámek opraven již před třicetiletou válkou. Roku 1618 daroval Václav Bítovský z Bítova s manželkou jistě již opravenému bystřickému kostelu zvon,⁵⁸ ten se však nedochoval.

Duchovní správa

Nyní je vhodné shrnout, která církev byla v průběhu dějin při kostele. Ten byl původně zbudován jako katolický. I z počátku husitského hnutí zůstávala vrchnost katolická. Po Smilovi z Hustopečí, který sám vystoupil proti husitům a jehož rod vynikal zbožností a mariánskou úctou, získal Bystřici roku 1412 Milotova z Tvorkova. Ten měl v držení i Přerov, ale husité jej o něj připravili,⁵⁹ sám byl však také husita.⁶⁰ Dalším sympatizantem husitství byl roku 1447 Vok ze Sovince. Měl ve vlastnictví Bystřici, ne však na dlouhou dobu. Prodal ji totiž pánům z Landštejna, a od nich ji po 21 letech koupil Ctibor Tovačovský z Cimburka. Pokud byla za těchto stoupců husitů fara obsazená, je možné, že právě husitskými duchovními.⁶¹ Není zřejmé, jakého vyznání byli duchovní za éry pánů z Hustopečí. V tomto období však již máme výslovně doloženo podací právo.⁶²

Když Bystřici získal katolík Burian Žabka, jehož otec byl patrně iniciátor stavby první kaple na sv. Hostýně,⁶³ většina městečka vyznávala katolickou víru a část obyvatel se hlásila ke sboru jednoty bratrské.⁶⁴ Horlivými katolíky byli i dva Přemkové

---

⁵⁷ KUČA KAREL, c. d., s. 421.

⁵⁸ Zvon se nedochoval, byl na něm nápis tohoto znění: „Zwon tento sliti ke czti a chwale Boží za Panowan Urozeneho a stateczeho Pana Waczlawo Bittowskeho z Bittowa a na Bystrzicz pod Hostinem a Pani Bohunki z Bittowa Rozeneg z Wiczkowa letha 1618“ viz KAŠÍKOVÁ KATEŘINA: *Epigrafické památky pánů Prusinovských z Víckova*, 2007 [online].

⁵⁹ ZAPLETAL FLORIAN, c. d., s. 8-9.

⁶⁰ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 761.

⁶¹ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 20.

⁶² K roku 1493, viz ZAPLETAL FLORIAN, c. d., s. 15.

⁶³ Tamtéž, s. 27.

⁶⁴ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 25.

Prusinovičtí z Víckova. Do konce jejich držení Bystřice se nacházeli při kostele sv. Jiljí také katoličtí kněží.

Situace se změnila roku 1590, kdy Vilém Prusinovický z Víckova povolal do Bystřice luterskou duchovní správu.⁶⁵ Známe i jména kněží, byli to Tobiáš Závorka, Jan Pořícký, Jiří Borovský, Jakub Starší Petrozelín a Václav Votický.⁶⁶ Poslední z nich byl na faře v době držení Bystřice Václavem Bítovským.

Po konfiskaci Bystřice se duchovní správa změnila na katolickou a zůstala při kostele až do současnosti.

Vzhled kostela

O podobě kostela se dovídáme jen omezeně. Byl orientovaný, zděný nebo kamenný, jednolodní se zaklenutým stropem, a měl jednu věž, ve které se nacházely zvony. Ty byly před požárem kostela roku 1594 minimálně tři, protože se ve výše již zmíněné písni zpívá o pádu jednoho zvonu starého a o roztavení „všech“ zvonů nových, které nebyly starší dvou let.⁶⁷ Po požáru došlo pouze k opravě chrámu, jeho dispozice zůstala nezměněna.

U vstupu kostela se nacházela předsíň. Jednalo se prý o chrám velice chudý, z mobiliáře jsou zmiňována tři mešní roucha, alba, humerál, štola, po jednom kalichu a misálu, není však jednoznačné, o kterém období se mluví. Z kontextu by šel vytušit konec 1. poloviny 17. století, podobně jako u zmínky o čtyřech zvonech.⁶⁸ Mešní roucha a bohoslužebné nářadí bylo tehdy společné s mariánským kostelem na Svatém Hostýně, kam bylo při poutích půjčováno.⁶⁹ Ve zprávě z roku 1671 se dočteme, že v kostele sv. Jiljí byl jediný oltář.⁷⁰ Kostel byl také vybaven varhanami, první zmínka o nich pochází z roku 1685. Mohlo se jednat buď o regál nebo pozitiv s jedním nebo dvěma rejstříky.⁷¹

Před vstupem do kostela stál pranýř, jehož část se zachovala dodnes.⁷²

---

⁶⁵ ZAPLETAL FLORIAN, c. d., s. 31.

⁶⁶ Tamtéž, s. 31.

⁶⁷ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 269.

⁶⁸ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 51.

⁶⁹ KOZLOVÁ OLGA, c. d., s. 37.

⁷⁰ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 36.

⁷¹ TÁBORSKÝ FRANTIŠEK: *Z historie bystřických varhan*. Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem 33, 2006, s. 36.

⁷² PECK EDUARD: *Okresní hejtmanství Holešovské*, 1892, s. 153-154.

Okolnosti stavby nového kostela

V 17. století můžeme sledovat pozoruhodnou přeměnu náboženského vyznání obyvatel. Již na konci století předcházejícího se začalo v městečku rozšiřovat bratrství a posléze luterství.⁷³ Bystřický kněz Tobias Schwach píše roku 1653 Janu Rottalovi o své farnosti: „Katolíků je 156, kacířů 207, a to ty nejčelnější osobnosti jako purkmistři, starší, rychtář – poněvadž vrchnost nepomáhá. Úředníci panští jsou všichni katolíci. Ve Lhotce je 10 sedláků a na Chvalčově 11, ale v obou těch osadách je sotva 20 katolíků, ale kacířů 60 nebo víc.“⁷⁴ To už bylo katolické duchovenstvo v Bystřici 20 let.

V následujícím období se vyznání obyvatel měnilo ke katolickému. Můžeme to pozorovat v potřebě stavět nové katolické kostely, jíž se schopně ujal rod Rottalů. Jan Rottal roku 1658 rozšířil na dvojnásobnou velikost poutní kostel na Svatém Hostýně a přistavěl dvě boční kaple, ale již o 63 let později bylo nutno vystavět větší chrám dnešních rozměrů.⁷⁵ Do poloviny 18. století Rottalové přestavěli a tím rozšířili kostely ve svých vrchnostenských sídlech v Holešově, Napajedlech, Kvasicích a Bystřici.

Na Bystřicku se ve 14. století nacházely kostely v Bystřici, Dřevohosticích, Všechovicích a pravděpodobně i v Loukově.⁷⁶ Zatímco později přibyly kostely nové, některé se staly husitské či luterské. Obrat na katolickou víru po zahájení třicetileté války se odehrával pomalu z důvodu nepřístupnosti kraje, vojenských vpádů a nedostatku duchovenstva. Proto na bystřickém panství na čas zanikly farnosti v Bílavsku, Loukově, Prusinovicích a Rymicích.⁷⁷ Před rokem 1689 byl jako první ze zaniklých kostelů obnoven chrám v Bílavsku, jak nám potvrzuje zavedení křestní, oddávkové a úmrtní matriky v tomto roce. Přestože byl obnoven pouze jako kostel filiální spadající pod Bystřici, značně se tím snížil počet lidí navštěvujících bystřické obřady. Jednalo se o farníky ze Slavkova, Hlinska, Brusného, z části Chomýže a z již zmíněného Bílavska. Farní samostatnost Bílavska začíná po stavbě zděného chrámu roku 1784 na místě kostela dřevěného.⁷⁸ Obyvatelé Loukova, Libosvár, Mrlínku, Příkaz a Vítonic tvořili od roku 1755 vlastní lokalii v Loukově, samostatnou farnost od roku

---

⁷³ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 765.

⁷⁴ CHYBOVÁ HELENA – NEDÉLNÍKOVÁ EVA, c. d., s. 14.

⁷⁵ KOZLOVÁ OLGA, c. d., s. 37-38.

⁷⁶ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 14, c. d., s. 597.

⁷⁷ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 723.

⁷⁸ MACŮREK JOSEF: *Pod Hostýnem a Křídlem: Úvahy o osudech venkovského lidu ve 14. – 19. století*, 1975, s. 86.

1843.⁷⁹ Z panství bystřického je ještě nutno zmínit se o kostele v Blazicích, o dvou kostelech na Rusavě, které byly postaveny v průběhu 70. a 80. let 18. století a o dvou kostelech v Prusinovicích z poloviny 19. století.

Vidíme tedy, že se počet bystřických farníků v závěru 17. století značně snížil. V době posvěcení kostela spadali pod Bystřici také farníci z Chvalčovy Lhoty, Rychlova, Křtomil, Lipové, Sovadiny, Blazic, části Rusavy a 11 let také z pozdější Loukovské lokalie. Přestože Bystřici největší populační vzestup teprve čekal, bylo v polovině 18. století nutné postavit větší farní kostel, protože starý již kapacitně nepostačoval. Dalším důvodem byl i velmi špatný stav kostela, který stál již 400 let a přežil několik přírodních pohrom. Jan Sova píše v pamětech, že kostel byl „ve stavu velmi bídém: povodní a požárem velmi poškozen, byl pro větší bezpečnost silnými trámy dokola stažen. Se severní strany od povodně podemletý, hrozil každého času sesunutím, takže se duchovní i farníci obávali služby Boží odbývati.“⁸⁰ Při stavbě šlo jistě i o potřebu vybudovat reprezentativní chrám v současném slohu k větší oslavě Boha i církve. Pravděpodobně jeho zakladatel předpokládal velký rozvoj poutí na Svatý Hostýn, protože nechal přestavět i tamější chrám. A právě nový kostel bystřický byl častou zastávkou poutníků.

Kostelu sv. Jiljí, který byl zmiňován jako velmi chudý, odkázal bystřický pán Jan Kryštof roku 1696 ve své závěti 300 zlatých.⁸¹ Jak s penězi bylo naloženo a jestli byly použity pro stavbu nového chrámu však není známo.

Stavba byla započata až z iniciativy Františka Antonína z Rottalu, neví se však kdy přesně. První zmínku o stavbě jsem našel z roku 1473: „Kostel bystřický též rozšířen.“⁸² Není však pravděpodobné, že by stavba trvala jen dva roky. Z důvodu špatného podloží na severní straně, tedy u potoka Bystřice, bylo nutno do země vrazit silné dubové piloty.⁸³ Cihly se vyráběly, stejně jako dříve pro holešovský chrám, přímo v Bystřici za panskými sýpkami. Stavební práce řídil Tomáš Šturm, holešovský sochař a stavebník, který se účastnil stavby více Rottalových kostelů. Zda v Bystřici pracoval podle svých nebo cizích plánů, není dodnes jasné. Jaroslav Pavelka upozorňuje na častou spolupráci Rottalů při stavbě chrámů s významnými rakouskými umělci,⁸⁴ z nichž některý mohl být právě tvůrcem plánů kostela v Bystřici.

⁷⁹ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 836.

⁸⁰ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 9.

⁸¹ DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV, c. d., s. 35.

⁸² *Kronika Josefa Krumholce*, nestránkováno.

⁸³ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 9.

⁸⁴ PAVELKA JAROSLAV: *Hostýn*, 1942, nestránkováno.

Nejpravděpodobnějším autorem projektu byl nejspíše František Antonín Grimm, architekt přestavby bystřického zámku.⁸⁵ Kostel je postavený ve stylu klasicizujícího baroka. Dokončen byl roku 1744.⁸⁶

---

⁸⁵ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

⁸⁶ Někdy je uvažován i rok 1754, viz KUČA KAREL, c. d., s. 421., též SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

Kostel sv. Jiljí po přestavbě

Na oltáři v novém kostele byl původně umístěn obraz malovaný olomouckým malířem Piltzem.⁸⁷ V průběhu 2. pol. 18. století přibýly ještě vedlejší oltáře sv. Tekly, sv. Jana Nepomuckého, sv. Josefa, sv. Barbory, a sv. Floriána.⁸⁸ Na hlavní oltář byl po odsvěcení kostela na Svatém Hostýně v roce 1787 umístěn zázračný obraz Panny Marie Hostýnské. Bystřický kostel získal ze zrušeného poutního chrámu také dva zvony, monstrance, kalichy, stříbrné konvičky a mešní roucha.⁸⁹ Farář Jan Karel Straka nechal na konci 50. let 18. století zhotovit sochy sv. Judy Tadeáše a sv. Antonína z Padovy, jejichž umístění se několikrát změnilo a které byly později poničeny. Nakonec našly umístění před kostelními dveřmi. Roku 1767 pořídil zmíněný kněz ještě nový kříž, který byl původně umístěn před hlavním vchodem, později byl přenesen před vstup boční.⁹⁰

V roce 1789 vypukl v Bystřici velký požár, který si vyžádal 5 lidských životů a poničil 93 obydlí, radnici, zámek i kostel.⁹¹ Požár zasáhl kostelní střechu a věž, z níž spadly zvony přinesené z hostýnského kostela a byly poškozeny. Nemáme však zmínky, že by se oheň dostal do kostelní lodi. Oheň pronikl pouze do sakristie, v níž byla poničena většina vybavení vyjma několika mešních rouch, které byly právě používány při slavnosti Seslání Ducha Svatého.⁹²

Více zasáhl podobu kostela požár v roce 1833. Do té doby byla střecha kostela šindelová a jeho hlavní věž byla ukončena třemi cibulovitými báními, věž sanktusová bání jednou. Po požáru dostaly věže plechové jehlancové zastřešení v zelené barvě a střecha byla pokryta břidlicí.⁹³ Na vrcholu hlavní věže byl roku 1835 připevněn kříž a makovice, do níž byly uloženy pamětní spisy pro další generace. Ve stejném roce byly z Olomouce přivezeny a na věž kostela sv. Jiljí vytaženy nové zvony, neboť ty původní při požáru opět spadly na klenutí a poškodily se, a tak je nechal Oliver z Loudonu u zvonařské firmy přelít.⁹⁴ Oprava malé věže byla dokončena až roku 1836.⁹⁵ Věžní hodiny z roku 1791⁹⁶ musely být nahrazeny novými.

---

⁸⁷ DOLÁKOVÁ MARIE – HOŠÁK LADISLAV, c. d., s. 39.

⁸⁸ Tamtéž, s. 39.

⁸⁹ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 10.

⁹⁰ *Kronika Josefa Krumholce*, nestránkováno.

⁹¹ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 769.

⁹² *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 11.

⁹³ *Kronika Jana Galušky*, s. 111.

⁹⁴ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 16.

⁹⁵ *Kronika Josefa Krumholce*, nestránkováno.

⁹⁶ STOKLASA RADOVAN: *Kostely na Valašsku*, 2004, s. 114.

Drobné škody napáchala také vichřice v srpnu roku 1890. Plech na věžích byl strhán, věž poničena, kříž na věži obrácený a hromosvod stržený. Na konci září téhož roku proběhla oprava poškozených částí.⁹⁷

Mnoho oprav provedl bystřický kněz František Kreml, který do bystřické farnosti přišel na konci 19. století. Nechal udělat nová okna a nakoupil mešní roucha. Především byl jeho zásluhou farní chrám roku 1891 vymalován Gustavem Přečkem. Popis jeho výmalby se nám zachoval v Pamětní knize farnosti Bystřice pod Hostýnem i v Kronice Jana Galušky.⁹⁸ Klenba měla tvořit dojem hvězdného nebe, byla vymalovaná modře s hvězdami. V presbytáři byla znázorněna poslední večeře Páně, Narození Páně a Nejsvětější Trojice Boží. Po stranách se nacházelo vyobrazení čtyř evangelistů. Na vrcholu vítězného oblouku byl vyobrazen Ježíš Kristus jako dobrý pastýř, níže sv. Petr a Pavel, každý po jedné straně. Hlavní loď nesla obrazy českých patronů. Byli zde znázorněni sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Jan Nepomucký, sv. Jan Sarkander, sv. Anežka Česká, sv. Metoděj, sv. Konstantin, sv. Hedvika, sv. Prokop, sv. Klement Maria Hofbauer, sv. Ludmila a sv. Stanislav Kostka. Nad varhanami byla vyobrazena patronka hudby, sv. Cecílie. Popisy se též zmiňují o obrazech křížové cesty na zdech chrámu a umělecky cenných cechovních postavnicích u lavic.

Při kostele fungovala dvě sdružení. Kostelní konkurenční výbor zajišťoval veškeré opravy a měl v některých záležitostech rozhodovací funkci. Roku 1908 byla založena kostelní jednota starající se o výzdobu kostela, zpěv a hudbu.⁹⁹

V roce 1914 byl kostel opraven zvenčí, o rok později bylo do chrámu zavedeno elektrické osvětlení. Vlastním nákladem jej pořídil předseda kostelního konkurenčního výboru Václav Zbořil, elektrický proud byl veden z jeho továrny.¹⁰⁰

V dubnu roku 1917 byly pro vojenské účely zabráný z farního kostela zvony sv. Jiljí a sv. Jan Nepomucký, ze hřbitovní kaple sv. Vavřince zvon sv. Michael. V srpnu byl odebrán další zvon, takže v kostele zůstal jen zvon umíráček a zvon na malé věži. Dva nové zvony byly vyrobeny brzy po ukončení války a nesly jména po donátorech Václavu Zbořilovi a Ernestu Gideonovi z Loudonu, kteří je pořídili vlastním nákladem.¹⁰¹

---

⁹⁷ *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, s. 30-31.

⁹⁸ *Kronika Jana Galušky*, s. 114-115., *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 49.-50.

⁹⁹ *Kronika Jana Galušky*, s. 115.

¹⁰⁰ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 57-58.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 60, 64.

Následující období se neslo v duchu neustálých oprav. Roku 1923 byla opravena střecha kostela a věže a byly pořízeny nové hodiny, které byly majetkem města.¹⁰² Před sakristií bylo Metodějem Matuškou přistaveno závětrí, aby se předešlo průvanu v kostele.¹⁰³ Byly opravovány oltáře i obrazy, dále byla vymalována sakristie a předsíň.

Po dlouhém jednání, do něhož zasáhl i bystřický malíř František Ondrůšek, bylo rozhodnuto o přemalování vnitřku kostela. Výmalba byla provedena mezi léty 1931-1933 bystřičanem Janem Ježkem podle návrhu Jano Köhlera. Zároveň byly makovice na vrcholech kostelních věží nahrazeny novými měděnými makovicemi, na střechu byly umístěny rýny a kolem kostela byla vybudována kanalizace.¹⁰⁴ Roku 1936 byl posvěcen nový zvon na elektrický pohon sv. Vladimír, roku 1947 byla v kostele položena nová mramorová dlažba.¹⁰⁵

V 50. letech došlo ke generální opravě střechy kostela. Nejprve ji pozdržela měnová reforma, bylo však zdárně vyhověno žádosti o státní příspěvek, a tak stačilo vybrat mezi věřícími pouze jednu sedminu z celkového rozpočtu 700 000 Kčs.¹⁰⁶

Další změny v kostele souvisely s II. vatikánským koncilem. V lednu roku 1964 byla zahájena přestavba bystřického hlavního oltáře. Protože svatostánek byl poměrně nový, bylo rozhodnuto o vybudování tzv. dvojoltáře, u kterého byla zachována původní mensa se svatostánkem, zatímco nová mensa byla umístěna asi 70 centimetrů nad ní a vystupovalo se k ní po schůdcích z boků oltáře. Ta byla určena pro sloužení mše sv. versus populum. Zároveň byly postaveny dva ambony. Nové uspořádání se setkalo s odmítavou reakcí farníků i konzistoře, proto musel bystřický farář Bedřich Lang žádat o schválení oltáře na příslušných místech v Římě. Povolení přišlo v létě roku 1965 spolu s listem od biskupa F. Tomáška.¹⁰⁷

V 60. a 70. došlo k mnoha opravám menšího rázu. V kostele se začalo topit, bylo nainstalováno ozvučení kostela, byla zavedena nová elektroinstalace včetně osvětlení, průběžně byly obnovovány malby na oltářních obrazech. Oratoř nad sakristií byla upravena pro sloužení bohoslužeb Církve československé husitské a Českobratrské církve evangelické. Také byl postaven nový oltář podle návrhu ing. arch. Šlapety.¹⁰⁸

---

¹⁰² Tamtéž, s. 66.

¹⁰³ Tamtéž, s. 66; též *Nákres na přístavbu závětrí sakristie kostela v Bystřici p. Host.*, inv. č. 51 a 52.

¹⁰⁴ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 78-79.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 95-96, 103.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 107.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 108.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 110.115.

Již v 70. letech se plánovala nová výmalba kostela. Köhlerovy ornamenty měla nahradit jednoduchá malba v pastelových odstínech. Tento návrh však nebyl památkovým ústavem v Brně schválen, proto byly v 1. polovině 80. let původní malby pouze obnoveny. Farnost také nechala kostel vymalovat i zvenku, dala znovu natřít střechu i věž, a pořídila nový hodinový stroj.¹⁰⁹

Několik menších oprav bylo provedeno na přelomu tisíciletí. Byly zrestaurovány všechny venkovní dveře, okna v sakristii a oratoři byla vyměněna a ostatní okna byla zdvojena, do kostela byly přivedeny rozvody plynu a vody.¹¹⁰

Protože jsou však obvodové zdi a především klenba kostela narušovány mnohými prasklinami, byl vytvořen projekt na jeho zpevnění. V roce 2009 byla ukončena první fáze, v níž firma Teslice s.r.o. Vsetín vyměnila části krovu napadené dřevomorkou a dřevokazným hmyzem, kvůli nimž byla narušena celá statická únosnost krovu. Dále bylo nově provedeno zastřešení sakristie s oratoří a závětřím. Bylo též zjištěno, že dřevěné piloty a rošty v základech kostela jsou již shnilé, a tak bude provedeno zajištění statické pevnosti piloty novými. Pokud budou problémy s praskáním zdí pokračovat, bude chrámová loď ve dvou úrovních stažena zpevňujícími lany.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 117-119.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 149, 154, 160, 165.

¹¹¹ ŠROM ZDENĚK: *Kostel sv. Jiljí – oprava barokního krovu*, Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem 36, 2009, s. 6.

Popis kostela sv. Jiljí

Kostel spolu se zámek tvoří městskou památkovou zónu. Od svého vzniku stojí v rozšířeném středu města, které dnes nese název Masarykovo náměstí.

Architektura a zařízení

K hlavní lodi kostela sv. Jiljí přiléhá z východní strany pravoúhle ukončené užší kněžiště, přechod je zvenčí tvořen zaobleným nárožím lodi. Všechna ostatní nároží na kostele jsou zkosená. Na severní straně je po celé délce presbytáře i nároží hlavní lodě přistavěna sakristie s oratoří pravoúhlého půdorysu. K sakristii bylo přistavěno malé závětrí, které zároveň přiléhá k lodi. Bíle namalovaný lizénový rám na fasádě kostela je doplněn velmi mělkými vpadlými výplněmi žluté barvy. Na západní straně kostela je patrný mírný rizalit v šířce hlavní věže.¹¹² Ta je hranolovitá a měří 57 metrů.¹¹³ Stejně jako sanktusová věž, tvořená lucernou na hřebenu střechy, je zakončená jehlancovitou střechou s makovicí a dvojramenným křížem. Kromě zastřešení závětrí, které je provedeno z přírodní břidlice, je střecha kostela i věží z pozinkovaného plechu natřeného červenou barvou.

Vstupy do kostela jsou celkem čtyři. Hlavní vchod je v průčelí, dva vchody jsou na straně jižní, poslední v pořadí vede od severu do sakristie. Kolem hlavního vchodu se nechází portál tvořený kamenným ostěním. Jsou na něm dva pilastry zakončené iónskými hlavicemi. Na nich je postaveno kladí, které je po bocích ozdobeno volutovými křídly a uprostřed kartuší se znakem kříže, což byl rodový erb Rottalů. Okna lemují bílé šambrány ozdobené nahoře vystouplým klenákem a dole čabrákami.¹¹⁴

Na jižní zdi kostela je umístěna pamětní deska věnovaná obětem druhé světové války. V roce 2000 byla do slepého okna ve zdi ukončující presbytář vsazena kamenná deska od sochaře Jana Kozla připomínající zmíněné jubileum.¹¹⁵ U presbytáře na jižní straně je kříž z poloviny 18. století. Před hlavním vchodem do kostela stojí sochy sv. Judy Tadeáše a sv. Antonína Paduánského ze stejného období, které byly odsud v roce 1977 odstraněny a navraceny až roku 1994.¹¹⁶ Mezi kostelem a říčkou Bystřičkou se nachází socha sv. Jana Nepomuckého, směrem k náměstí je vystaven zbytek pranýře.

---

¹¹² SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹¹³ *Kronika Jana Galušky*, s. 111.

¹¹⁴ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹¹⁵ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 155.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 140.

Kostel je dlouhý 38 metrů a široký 12,5 metrů.¹¹⁷ Klenba kostela je valená. V lodi je nesena přízedními pilíři s půdorysem ve tvaru rovnoramenného lichoběžníku. Pilíře jsou ozdobeny pilastry a nahoře římsovým kladím. V kněžišti se nacházejí pouze pilastry s kladím, klenba je zde ve stejné výši jako v hlavní lodi, ale má menší rozpětí. Mezi jejími pasy se nacházejí výseče. Na západní straně lodi je kruchta nesená na dvou pilířích. V prostoru pod věží se nachází zaklenutá předsíň.¹¹⁸

Hlavní oltář má zděné retabulum pocházející z konce 18. století. U paty 4 sloupů s korintskými hlavicemi jsou umístěny sochy sv. Felixe a Antonína z Padovy. Nástavec oltáře je ozdoben ústředním motivem Božího oka v trojúhelníku s paprsky, hlavami andělů, dvěma dekorativními vázami a erby rodu Rottalů a della Roverů. Oltářní obraz namaloval ve Vídni Johann Nepomuk Höfel ve 2. čtvrtině 19. století.¹¹⁹ Zobrazuje sv. Jiljí sedícího na nebesích. Roku 1969 bylo na spodní části obrazu přimalováno panorama města Bystřice pod Hostýnem.¹²⁰ Pod tímto obrazem je umístěn ještě jeden obraz, který znázorňuje Pannu Marii Hostýnskou a který zde byl přenesen po zrušení hostýnského chrámu. Více o něm bude pojednáno v následující podkapitole.

Obětní stůl a ambon pocházejí z konce 70. let minulého století. Na evangelijní straně vítězného oblouku je umístěna kazatelna ozdobená reliéfy čtyř evangelistů a sochou Ježíše s mečem a knihou. Na epištolní straně je původní mramorová křtitelnice kalichového tvaru. Nad ní se nalézá sousoší znázorňující křest Páně.

Spodní část stěn v presbytáři i klenba celého kostela je vymalována ornamentálními prvky provedenými Janem Ježkem. Návrh výmalby vytvořil Jano Köhler, který je také autorem několika nástěnných obrazů v presbytáři. Na evangelijní straně namaloval postavy sv. Konstantina a Metoděje, sv. Jana Sarkandra a sv. Klementa Maria Hofbauera. Na straně druhé jsou vyobrazeni sv. Alžběta Durynská, sv. František z Assisi, sv. Anežka Česká a sv. Václav, kolem kterého stojí andělé držící znaky Čech a Slezska. Na vrcholu vítězného oblouku Köhler namaloval Ježíše Krista Krále mezi dvěma adorujícími anděly.

V lodi kostela se nachází 5 bočních oltářů. Všechny jejich obrazy pocházejí z poloviny 19. století. Obrazy sv. Tekly, sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána namaloval Adam Brenner, obrazy sv. Barbory a sv. Josefa pocházejí od Jana

---

¹¹⁷ *Kronika Jana Galušky*, s. 111.

¹¹⁸ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 331.

¹²⁰ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 110.

Manschga.¹²¹ Nad bočním vchodem do lodi je nástěnný obraz sv. Ludmily od Jana Ježka. Dubové vyřezávané lavice byly do lodi umístěny v roce 1927, mramorová dlažba o dvě desítky let později.¹²²

O varhanách, které tvoří dominantu kruchtou, bude pojednáno níže. Pod kruchtou se nachází vyobrazení lurdské jeskyně se sochou Panny Marie. Na epištolní straně se nelézá malá kaple s oltářem Panny Marie a sochou sv. Judy Tadeáše.

Předsíň odděluje od chrámové lodi mříž vyrobená roku 1931 podle Köhlerova návrhu.¹²³ V předsíni je umístěna kamenná křtitelnice a sousoší Malé Kalvárie ze 3. čtvrtiny 18. století.¹²⁴

Zázračný obraz Panny Marie Hostýnské

Na hlavním oltáři kostela sv. Jiljí je umístěna kopie obrazu Panny Marie Hostýnské. Roku 1655 jej nechala namalovat Marie, manželka Jana hraběte z Rottalu. Byl určen pro původní kapli na Svatém Hostýně, později byl umístěn na hlavním oltáři tamějšího barokního chrámu. Měl nahradit sošku Panny Marie Ochránitelky, kterou si pro kapli pořídili snad Žabkovi havíři, ale kterou nechal zničit Václav Bítovský jako pomstu za vpád polských kozáků do Bystřice.¹²⁵ Katolická církev jej řadí mezi tzv. imago miraculosa – zázračné obrazy – tedy mezi obrazy spontánně adorované poutníky a proslulé zázraky.¹²⁶

Úcta k devočnímu obrazu byla obrovská, v den jeho umístění na nový hostýnský oltář, tedy 28. července 1748, byla uspořádána slavnost. Při ní hrály na šesti místech v chrámu hudební sbory.¹²⁷ Když byl v důsledku nařízení císaře Josefa II. hostýnský chrám odsvěcen a mobiliář byl rozdělován do okolních kostelů, situace byla jiná. Moravsko-slezské gubernium výslovně žádalo olomouckého biskupa, „aby se milostný obraz z hostýnského chrámu přenesl do farního kostela bystřického, jenž dle vyjádření leží nejbliže, avšak v tichosti a s pečlivým uvarováním se všelikého pohoršení u lidu.“¹²⁸ Obraz byl v únoru roku 1787 uskladněn v bystřickém zámku, odkud byl

---

¹²¹ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹²² *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 67, 103.

¹²³ Tamtéž, s. 80.

¹²⁴ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹²⁵ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 19, c. d., s. 803.

¹²⁶ ŠTAJNOCHR VÍTĚZSLAV: *Panna Maria divotvůrkyně: Nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*, 2000, s. 23.

¹²⁷ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 14, c. d., s. 598.

¹²⁸ KOZLOVÁ OLGA, c. d., s. 41.

v noci nejprve umístěn na zadní boční oltář v kostele sv. Jiljí a později přenesen na oltář hlavní.¹²⁹

Zázračný obraz tedy mohl být i přes zrušení chrámu na Svatém Hostýně adorován dál. Přestože byly poutě zakázány, stal se obraz v bystřickém kostele roku 1806 cílem poutníků z Drahotuší.¹³⁰

Autorem obrazu je německý malíř Friedrich Eisenstein. V horní části je vyobrazena Panna Maria Vítězná držící v levé ruce Ježíška, který svojí dlaní sesílá k zemi blesky. Obě postavy jsou propojeny růžencem a vyzařují z nich paprsky. Panna Maria stojí na půlměsíci. Obraz byl později doplněn o reliéf z tepaného stříbra vyobrazující zmatek v Tatarském táboře po zásahu blesky. Námět tohoto tzv. rottalovského obrazu se naprosto odlišuje od námětu původní hostýnské sošky Panny Marie ukrývající pod svůj plášť prosící lid.¹³¹ Nynější hostýnské oltářní vyobrazení si ponechalo nejen stejný námět, ale i shodnou kompozici postav.

Na konci 20. let minulého století byl tento na dřevě malovaný obraz svěřen k restaurování Otakaru Pavlovskému, který upozornil na jeho velmi špatný stav způsobený především červotoči. Proto bystřický rodák František Ondrušek obraz přemaloval. Originál byl uschován ve farní budově, kopie s původním stříbrným reliéfem byla umístěna zpět na oltář.¹³²

Kostelní krypta

Jak jsme si výše ukázali, kostelní krypta byla již ve starém bystřickém kostele. Vchod do krypty je asi uprostřed nové chrámové lodi. Na kameni, který ji zakrývá, je nápis: „Cum tumulum cernis, cur non mortalis spernis? Tali namque domo, clauditur omnis homo.“¹³³

V prosinci roku 1927 byl na žádost předsedy kostelního konkurenčního výboru proveden v kryptě výzkum s cílem zjistit, které osoby v ní byly pochovány. O otevření krypty sepsal okresní školní inspektor Julius Šobr protokol, jehož opis včetně plánu rozmístění rakví se nachází ve Pamětní knize farnosti Bystřice pod Hostýnem.¹³⁴ Při

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 41, 42.

¹³⁰ POJSL MILOSLAV – HYHLÍK VLADIMÍR: *Svatý Hostýn: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*, 1992, s. 9.

¹³¹ Tamtéž, s. 6.

¹³² *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 76.

¹³³ Text nápisu uveden tamtéž, s. 49. Nápis lze přeložit do češtiny následovně: „Když poznáš hrob, proč nepohrdáš smrtelníkem? Neboť v takovém domě je zavřen každý člověk.“

¹³⁴ Ze zmíněného protokolu čerpám ve všech následujících odstavcích, viz *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 68-71.

otevření krypty byli přítomni odborníci z oblasti historie, lékařství i stavitelství a příslušníci společenské elity.

Do krypty se sestupuje po několika schodech směrem od hlavních chrámových dveří. Krypta je klenutá, v nejvyšším bodě měří necelé dva metry. Je v ní umístěno devět rakví, z nichž tři jsou menší než ostatní. Všechny rakve i ostatky jsou velmi zetlené, přesto se podařilo za pomoci farní matriky téměř všechny zesnulé identifikovat. Vesměs se jedná o lidi blízké rodu Rottalů.

Za touto kryptou, která byla vybudována až se stavbou nového bystřického kostela, se nachází ještě krypta původní. Obě jsou od sebe odděleny zdí, která byla při výzkumu probourána a pak zazděna.

Ve starší kryptě jsou rakve tři, z nichž dvě obsahují zbytky kněžských štol. Na jedné rakvi je napsán rok 1718 a jméno Tomass, což značí zde odpočívajícího bystřického kněze Tomáše Požárníka. Klerik v prostřední rakvi je snad kněz Tobiáš Šwach (+ 1684), obnovitel bystřického špitálu. Zcela nalevo jsou ostatky rytíře Božího hrobu Přemka Prusinovského z Víckova, o čemž svědčí několik nápisů na různých místech krypty značících jeho jméno.

Varhany

První varhaník v novém bystřickém kostele nám zanechal zprávu, z níž víme, že varhany pro obnovený bystřický chrám byly pořízeny roku 1756.¹³⁵ Jejich tvůrcem byl František Hořčíčka, žák varhanáře Adama Königa z Olomouce. Přestože nemáme z olomouckých ani bystřických matrik žádný záznam o Königově úmrtí, udává se, že tento varhanář zemřel roku 1755 nebo 1756 při práci na varhanách v bystřickém kostele. Hořčíčka tedy patrně pouze dokončil práci po svém učiteli. Tyto varhany měly 2 manuály a 16 rejstříků.¹³⁶ Varhanní skříň zdobená postavami andílků a akantem se zachovala dodnes.¹³⁷ Později byla doplněna pozitivem na zábradlí kruchty, jehož píšťaly jsou jen dekorativní.

Další zpráva o bystřických varhanách pochází z roku 1760. Tehdy se měl na jejich opravách či spíše doplnění podílet brněnský varhanář František Ignác Sieber. Není však znám důvod ani rozsah jeho práce na varhanách.¹³⁸

---

¹³⁵ ČERNÝ NORBERT et. al., sešit 14, c. d., s. 598.

¹³⁶ SEHNAL JIŘÍ: *Barokní varhanářství na Moravě, I. díl – Varhanáři*, 2003, s. 71, 75.

¹³⁷ SAMEK BOHUMIL, c. d., s. 331.

¹³⁸ SEHNAL JIŘÍ, c. d., s. 111.

V roce 1840 byly varhany přestavěny novojičínským varhanářem Janem Neusserem. Nahrazen byl hrací stroj i píšťaly. Varhany díky tomu získaly 10 rejstříků na prvním manuálu, 4 rejstříky na druhém manuálu a dalších 5 rejstříků na pedálu.¹³⁹

Roku 1912 byla ujednána další přestavba bystřických varhan. Firma Rieger z Krnova dokončila práci během dvou let. V roce 1926 nahradila stejná firma mechanický pohon elektrickým.¹⁴⁰

Protože se však poslední přestavbou snížil počet rejstříků na 15,¹⁴¹ snažil se bystřický farář Vladimír Worel zajistit jejich rozšíření. Roku 1945 byla odeslána objednávka firmě bratří Riegerů na celkovou přestavbu varhan a jejich rozšíření na 30 rejstříků. Roku 1947 byly práce dokončeny.¹⁴²

Nové bystřické varhany jsou koncipovány jak pro hudební doprovod, tak pro koncertní využití. O jejich kvalitě svědčí fakt, že byly zařazeny do katalogu nejzdařilejších varhan připraveného firmou Rieger-Kloss k 110. výročí od jejího založení.¹⁴³

---

¹³⁹ TÁBORSKÝ FRANTIŠEK, c. d., s. 37.

¹⁴⁰ *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 56-57, 68.

¹⁴¹ TÁBORSKÝ FRANTIŠEK, c. d., s. 37.

¹⁴² *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, s. 103.

¹⁴³ TÁBORSKÝ FRANTIŠEK, c. d., s. 37-38.

Závěr

Na předchozích stranách jsem se pokusil představit bystrický farní kostel. Jsem přesvědčen, že je dobré se zajímat o místa, která jsou v naší blízkosti. Když jsem tento kostel navštívil před psaním bakalářské práce, příliš se mi nelíbil. Při studiu materiálů jsem si však k němu vytvářel osobní vztah. Nejen já, ale každý čtenář mojí práce může nyní vidět kostel sv. Jiljí z nového úhlu pohledu. Může si uvědomit, že na tomto místě stojí chrám již od středověku. Čtenář též může ocenit kvality a pohnutou minulost malého nevýrazného obrazu Panny Marie Hostýnské na hlavním oltáři, k němuž dříve než jedno století chodila celá procesí poutníků. Někoho jiného zase osloví, že se pod kobercem uprostřed chrámové lodi nachází vstup do krypty, již jsem ve své práci popsal. V neposlední řadě snad můj text poslouží jako povzbuzení při plánovaných opravách, protože z mojí bakalářské práce je patrné, že kostel už zdárně překonal i mnoho velkých živelných pohrom.

Přestože jsem kostel popsal z pohledu historického i uměleckého, byla by velká škoda zužovat jeho význam pouze do těchto rovin. Není možné zapomínat na to, že se jedná především o duchovní místo, kde probíhají křesťanské bohoslužby. Zdůraznění tohoto aspektu je však mimo rozsah mojí práce.

Úplně na konec si ještě dovolím jednu poznámku. V některých zmínkách o kostele se objevuje tvrzení, že plány bystrického kostela byly údajně zaměněny s plány kostela v Kvasicích. Důkazy o takové záměně jsem však nenašel v žádné věrohodné literatuře. Namísto toho jsem objevil zprávy o údajných záměnách plánů i u jiných kostelů v okolí. Jsem přesvědčen, že domněnka o chybě v plánech vznikla až později lidovou tradicí.

Použité prameny a literatura

Prameny

Farní úřad v Bystřici pod Hostýnem, *Pamětní kniha farnosti Bystřice pod Hostýnem*, [1906-2011].

Městské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, fond Metoděje Matušky, inv. č. 51 z října 1924, Bystřice p. H., *Nákres na přístavbu závětrí sakristie kostela v Bystřici p. Host.*

Městské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, fond Metoděje Matušky, inv. č. 52 z října 1924, Bystřice p. H., *Nákres na přístavbu závětrí sakristie kostela v Bystřici p. Host.*

Městské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, fond Soukromé kroniky, *Kronika Jana Galušky*, 1912.

Městské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, fond Soukromé kroniky, *Kronika Josefa Krumholce*.

Městské muzeum v Bystřici pod Hostýnem, fond Soukromé kroniky, *Pamětní kniha Jana Sovy z Bystřice p. H.*, 1888-?.

Literatura

ANDRLÍK ANTONÍN: *Co dalo holešovsko a bystřicko kultuře*. Holešov: Městský národní výbor; Bystřice pod Hostýnem: Městský národní výbor; Holešov: Okresní archiv Kroměříž, 1980².

ATTWATER DONALD: *A dictionary of saints*. Harmondsworth, Penguin 1980.

BÍLÝ JAN EVANGELISTA: *Legenda čili Čtení o milých svatých Božích*. V Praze, Karel Bellmann [196?].

ČERNÝ NORBERT et. al.: *Vlastivěda střední a severní Moravy, díl II. – Střední a severní Morava v minulosti – Sešit 14*. Přerov, Učitelstvo župy olomoucké 1942.

ČERNÝ NORBERT et. al.: *Vlastivěda střední a severní Moravy, díl II. – Střední a severní Morava v minulosti – Sešit 19*. Přerov, Učitelstvo župy olomoucké 1942.

DOLÁKOVÁ MARIE – HOSÁK LADISLAV: *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*. Brno, Blok 1980.

EKERT FRANTIŠEK: *Církev vítězná: Životy Svatých a Světic Božích, 3. sv.* V Praze, Dědictví sv. Jana Nepomuckého 1896.

FIALOVÁ VLASTA: *Kronika Holešovská 1615-1645*. Holešov, nákladem Frant. Stelziga 1940.

- HOSÁK LADISLAV – ŠRÁMEK RUDOLF: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, I. sv. – A-L*. Praha, Academia, nakladatelství Československé akademie věd 1970.
- HOUDEK VÍTĚZSLAV: *Náhrobky Prusinovských z Víckova*. Holešov, Výstavní výbor hanácko-valašské výstavy v Holeškově 1914.
- CHYBOVÁ HELENA – NEDĚLNÍKOVÁ EVA: *Bystřice 1368 – 2008*. Bystřice pod Hostýnem, město Bystřice pod Hostýnem 2008.
- JELÍNEK MILAN: *Bystřice pod Hostýnem, Hostýn: Město – Farnost – poutní místo*. [diplomová práce] Olomouc, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra církevních dějin a křesťanského umění 2007.
- JURÁŇOVÁ RENATA: *Jan Rottal a jeho doba*. Holešov, město Holešov, 2009.
- KOZLOVÁ OLGA: *Obrazy z dějin Hostýna*. Bystřice pod Hostýnem, město Bystřice pod Hostýnem 2008.
- KUČA KAREL: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku, I. díl – A-G*. Praha, Libri 1996.
- MACŮREK JOSEF: *Pod Hostýnem a Křídlem: Úvahy o osudech venkovského lidu ve 14. – 19. století*. Brno, Musejní spolek v Brně 1975.
- PAVELKA JAROSLAV: *Hostýn. Poklady umění v Čechách a na Moravě, 44. sv., Praha, Sdružení přátel baroka* 1942.
- PECK EDUARD: *Okresní hejtmanství Holešovské*. Holešov, Nákladem učitelstva hejtmanství Holešovského 1892.
- POJSL MILOSLAV – HYHLÍK VLADIMÍR: *Svatý Hostýn: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*. Velehrad, Historická společnost Starý Velehrad 1992.
- POŘÍZKOVÁ MARTA: *Otto Zeman*. Bystřice pod Hostýnem, Bystřický kulturní nadační fond 2005.
- POSPÍŠIL JAROSLAV: *Hyeny*. Vizovice, Lípa 1996.
- PRUŠOVÁ MYRIAM: *Bystřice pod Hostýnem: Vlastivědná čítanka k dějinám města*. Bystřice pod Hostýnem, Základní škola T. G. Masaryka 1993.
- REMEŠOVÁ VĚRA: *Ikonografie a atributy svatých*. Praha, Zvon 1991².
- SAMEK BOHUMIL: *Umělecké památky Moravy a Slezska I, I. sv. – A-I*. Praha, Academia 1994.
- SEHNAL JIŘÍ: *Barokní varhanářství na Moravě, I. díl – Varhanáři*. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost; Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2003.
- SCHAUBER VERA – SCHINDLER HANNS MICHAEL: *Rok se svatými*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1994².

- SCHIKORA RUDOLF: *Naše světla: Čtení ze životů svatých*. Frýdek, Exerciční dům 1947.
- SKUTIL JOSEF: *Z pravěku Hosýna*. Valašské Meziříčí, Nákladem Miloše Kašlíka 1940.
- SPURNÝ FRANTIŠEK: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl – Severní Morava*. Praha, Svoboda 1983.
- STOKLASA RADOVAN: *Kostely na Valašsku*. Rožnov pod Radhoštěm, Public Art 2004.
- ŠROM ZDENĚK: *Kostel sv. Jiljí – oprava barokního krovu*. Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem 36, 2009, č. 7-8, s. 6.
- ŠTAJNOCHR VÍTĚZSLAV: *Panna Maria divotvůrkyně: Nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*. Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2000.
- ŠTĚPÁNEK PAVEL: *Čechy a Španělsko ve středověku*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.
- TÁBORSKÝ FRANTIŠEK: *Z historie bystřických varhan*. Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem 33, 2006, č. 12, s. 36-38.
- TARZIA ANTONIO et al.: *Svatí na každý den, 3. sv.* Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2009-2010.
- VORAGINE JAKUB DE: *Legenda aurea*. Praha, Vyšehrad 1998².
- ZAPLETAL FLORIAN: *Z minulosti Hostýna a Bystřice*. Dolní Újezd, nákladem Záhorské kroniky 1939.

Internetové zdroje

- ČSÚ PRO ZLÍNSKÝ KRAJ: *Veřejná databáze ČSÚ: Historický lexikon – počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869* [online]. VDB Web 1.3.10, Zlín, ČSÚ 2010, [cit. 21. 3. 2011], dostupné na internetu: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=DEM_HLOB&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&pro_1_18=588393.
- KAŠÍKOVÁ KATEŘINA: *Epigrafické památky pánů Prusinovských z Víckova*. [netištěná bakalářská diplomová práce] Brno, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav Pomocných věd historických a archivnictví 2007. Dostupné též : KAŠÍKOVÁ KATEŘINA: *Epigrafické památky pánů Prusinovských z Víckova* [online]. IS MU 2009, Brno, Masarykova univerzita, 14. 9. 2007 [cit. 24. 3. 2011]. Dostupné na internetu: http://is.muni.cz/th/125048/ff_b/BcPrace.txt

MURPHY JOHN F. X.: *St. Giles. The Catholic Encyclopedia* [online]. Vol. 6, New York, Robert Appleton Company. © 2009 [cit. 5. 2. 2011]. Dostupné na internetu: <<http://www.newadvent.org/cathen/06559a.htm>>.

WILDER, OTTO: *Dílo církevní výstavby v jižních Čechách*. In: ERNSTBERGER, ANTON, et al: *Heimat und Volk: Forschungsbeiträge zur sudetendeutschen Geschichte*. Brün, Rohrer 1937. Dostupné též: WILDER, OTTO: *Dílo církevní výstavby v jižních Čechách* [online]. České Budějovice, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 04.02.2011 [cit. 5. 2. 2011]. Dostupné na internetu: <http://www.kohoutikriz.org/zvyrazni.php?Soubor=data/w_wilde.php&Nazev=Otto>.

Summary

The first parish church in the Bytrice pod Hostynem was established probably in the 14th century. From this time is also (the) first mention about town Bystrice pod Hostynem. Church is dedicated to the st. Giles. He was eremits, which was determined to lived alone and practice religious very responsibly. The church in Bytrice was primary built like a catholic, but at the turn of the 16th and 17th century was used by the Lutheran Church. Church was limited by capacity in the middle of the 18th century, and that's the reason why František Antonín Rottal rebuilt church in Baroque style. Since then has been performed a large number of repairs, but the appearance of the church wasn't changed. The most important subjects is the miraculous picture of the Virgin Mary of Hostyn, which was painted in 1655. Another interestings sights are crypt and organ.

Anotace

Původní farní kostel v Bystřici pod Hostýnem byl postaven pravděpodobně ve 14. století. Z tohoto období máme také první zmínky o městečku Bystřici. Kostel je zasvěcen svatému Jiljímu, poustevníkovi, který vynikl zbožností a odhodláním žít o samotě. Farní kostel v Bystřici byl postaven jako katolický, ale na přelomu 16. a 17. století byl využíván luterskou církví. V polovině 18. století kostel kapacitně nepostačoval, a proto jej nechal František Antonín Rottal přestavět v barokním slohu. Od té doby bylo provedeno množství oprav, podoba kostela se však již příliš neměnila. Jednou z nejvýznamnějších památek v kostele je zázračný obraz Panny Marie Hostýnské, namalovaný roku 1655. Mezi další pozoruhodnosti patří především krypta a varhany.